

HIỆN TƯỢNG XUỐNG CẤP ĐẠO ĐỨC GIA ĐÌNH Ở PHÚ YÊN - NGUYÊN NHÂN VÀ GIẢI PHÁP KHẮC PHỤC

Nguyễn Thị Phụng*

Tóm tắt

Gia đình có vai trò quan trọng trong giáo dục các thành viên trong gia đình, giúp hình thành nhân cách con người. Từ các vụ án hình sự do người chưa thành niên thực hiện ở Phú Yên mà bản thân người phạm tội và người bị hại, người có quyền và nghĩa vụ liên quan trong một vụ án đều là những thành viên trong một nhà để nhìn nhận một thực trạng báo động về sự xuống cấp về giá trị đạo đức của lớp trẻ. Sự quan tâm có trách nhiệm, kiểm soát bằng tình cảm lẫn nhau giữa các thành viên trong gia đình là cách tốt nhất giúp trẻ vị thành niên vững vàng bước vào đời, tránh xa sự sa ngã trước khi quá muộn.

Từ khóa: giáo dục gia đình, người chưa thành niên phạm tội.

1. Đặt vấn đề

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định rằng: “Gia đình tốt thì xã hội mới tốt. Xã hội tốt thì gia đình càng tốt” [2, tr48]. Thật vậy, gia đình luôn được xem là tế bào của xã hội. Chính từ tế bào này là cội nguồn xác lập các mối quan hệ mật thiết giữa gia đình với xã hội. Không có gia đình sản sinh ra con người để xây dựng xã hội thì xã hội không thể tồn tại và phát triển được. Và ngược lại, xã hội cũng có tác động to lớn đến gia đình, xã hội tốt sẽ là nền tảng để xây dựng gia đình hạnh phúc tiến bộ.

Với mỗi con người, gia đình là nơi bắt đầu, là điểm tựa, nơi ghi dấu và dõi theo từng bước đi chập chững đầu tiên cho đến những bước đi cuối cùng trong cuộc đời. Quá trình sống, gắn bó, trao và nhận tình yêu thương che chở của gia đình, mỗi người sẽ tự hoàn thiện bản thân, hoàn thiện nhân cách cho chính mình [9, tr 7]. Có thể nói, gia đình là môi trường giáo dục không thể thiếu, là trường học thân thương nhất của mỗi con người.

Tuy nhiên, cùng với giáo dục gia đình, trong xu thế hội nhập và phát triển của xã hội hiện nay, bản thân mỗi con người, nhất là lớp trẻ đang hàng ngày hàng giờ chịu sự tác động của quá trình xã hội hóa cá nhân hết sức nhanh chóng. Quá trình đô thị hóa, công nghiệp hóa, hiện đại hóa và mặt trái của nền kinh tế thị trường đã tạo điều kiện cho sự du nhập của lối sống phi truyền thống, các ấn phẩm, dịch vụ văn hóa đã kích thích sự tò mò, hiếu kỳ của tuổi trẻ. Các tệ nạn xã hội hình thành ngày càng nhiều làm cho những chuẩn mực đạo đức truyền thống biến đổi sâu sắc, trong đó nền tảng đạo đức của các gia đình cũng bị tác động mạnh mẽ. Các quan hệ anh em, họ hàng gia đình, quê hương do đó cũng đang lỏng lẻo dần trong xu hướng

* ThS, Trường Đại học Phú Yên

hiện đại hóa.

Tác giả bài viết này trên cơ sở nghiên cứu những vụ án đã xảy ra trong thực tiễn để nhìn nhận về một khía cạnh rất quan trọng trong mối quan hệ đạo đức, đó là đạo đức trong gia đình. Từ những mâu thuẫn, xung đột xảy ra trong gia đình dẫn đến những hành vi trở thành tội phạm quả là một thực trạng đáng báo động trong cách hành xử giữa các thành viên trong gia đình với nhau. Đặc biệt là những tội phạm đó được thực hiện bởi những người đều đang trong độ tuổi đến trường.

2. Những vụ án điểm mà bị cáo, bị hại, người có quyền và nghĩa vụ liên quan đều trong một gia đình

Trong giai đoạn 2011-2013, số vụ án do người chưa thành niên thực hiện tại Phú Yên có chiều hướng phát triển, số vụ án tòa án các cấp thụ lý do người chưa thành niên thực hiện ở Phú Yên tổng cộng là 255 vụ với 354 bị cáo. Con số này chiếm 7,5% trong tổng số vụ án hình sự trong phạm vi toàn tỉnh trong 03 năm qua.

Theo số liệu thống kê của Tòa án nhân dân Tỉnh Phú Yên, trong năm 2012 số trẻ vị thành niên thực hiện tội phạm trên địa bàn tỉnh Phú Yên lên đến 117 bị cáo thuộc 89 vụ án hình sự vị thành niên mà Tòa án cấp huyện và cấp tỉnh đã thụ lý. Trong số đó, nhóm các tội phạm xâm phạm tính mạng, sức khỏe, nhân phẩm, danh dự của con người có một tỉ lệ không nhỏ, chiếm 43,6% trong tổng số các tội phạm mà người chưa thành niên đã thực hiện. Con số này vẫn không hề giảm trong năm 2013.

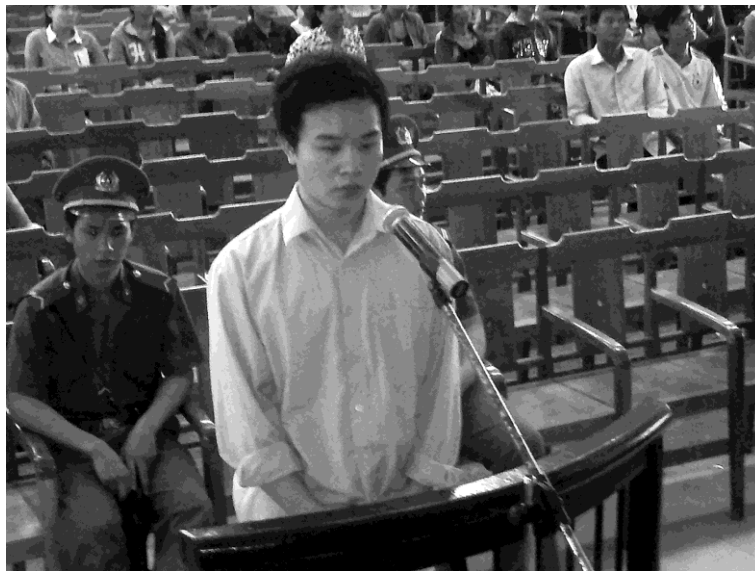
Năm	Các tội xâm phạm tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm con người			Các tội xâm phạm tài sản (TS)				Nhóm các tội phạm khác	
	Giết người; Giết người do vượt quá giới hạn phòng vệ chính đáng	Hiếp dâm trẻ em	Cố ý gây thương tích	Trộm cắp tài sản	Cướp tài sản	Cướp giật tài sản	Cưỡng đoạt TS; Hủy hoại TS	Vi phạm quy định về điều khiển phương tiện giao thông đường bộ	Các tội phạm khác
2011	06	03	52	19	20	03	07	04	05
2012	05	03	43	34	04	12	04	10	02
2013	04	04	43	29	10	19	01	05	03

Bảng thống kê các tội phạm do người chưa thành niên thực hiện ở PY giai đoạn 2011-2013 [4,5, tr 9]

Nghiên cứu nội dung những vụ án xảy ra trong những năm gần đây cho thấy quá trình cá nhân hóa một cách tiêu cực và đáng sợ của nhiều trẻ vị thành niên, những người có tuổi đời còn rất trẻ, đang diễn ra một cách mạnh mẽ. Trong số đó, số vụ án do người chưa thành niên thực hiện tội phạm với người thân chiếm 30% trong tổng số vụ án vị thành niên. Nhiều trường hợp trẻ vị thành niên đã dễ dàng trở thành người thực hiện tội phạm ngay cả với những người ruột thịt thân yêu nhất của mình, khi mà những người bị hại của chúng lẽ ra phải được chúng thể hiện tình yêu thương, kính trọng dựa trên nền tảng đạo đức truyền thống của gia đình.

Vụ án thứ nhất:

Với bị cáo H (thị trấn La Hai, Đồng Xuân - Phú Yên), 17 tuổi 11 tháng 20 ngày, Tòa án nhân dân (TAND) tỉnh Phú Yên đã tuyên phạt 18 năm tù về tội giết người và 04 năm tù về tội cướp tài sản [8, tr 3].

Bị cáo H trong phiên tòa xét xử lưu động ngày 28 tháng 8 năm 2013
tại huyện Đồng Xuân, Phú Yên.

Cáo trạng của Viện kiểm sát xác định, H biết ông ngoại (76 tuổi) sống một mình và có tiền nên đã nảy sinh ý định giết ông để lấy tiền chơi điện tử. Lúc đó vào khoảng 20 giờ ngày 18/5/2013, từ tiệm internet về, H đạp xe đến nhà ông ngoại và thấy ông đang ngủ nên đã thực hiện hành vi giết ông. H đã dùng hai tay, dùng ngón cái, mũi ông ngoại, dùng đầu gối chân đè lên ngực và dùng ngón cái bóp cổ ông ngoại, thắt nút xiết chặt cho đến khi thấy ông chết hẳn. H lục túi quần của ông ngoại và lấy hết số tiền là.. 3.050.000 đồng (!)

Vì lo sợ ông ngoại sống lại nên H tiếp tục dùng dây sạc điện thoại cột dính chân, tay ông lại và dùng ngón, mền phủ kín người ông. Sau đó H tiếp tục đi đến tiệm internet chơi điện tử cho đến khuya.

Tại phiên tòa, bị cáo khai nhận toàn bộ hành vi của mình chỉ vì muốn có tiền chơi game. Trong vụ án này, người bị hại và người đại diện hợp pháp của bị hại đều là người thân ruột thịt của bị cáo. Cả gia đình đều thấy nuối tiếc cho người cha, người ông xấu số, cho hành vi của H. Trong phần dành cho bị cáo nói lời cuối cùng, bị cáo đã cúi đầu mà không thể thốt lên nỗi lòng xin lỗi về hành vi của mình.

Vụ án thứ hai:

Bị cáo N (xã An Nghiệp, Tuy An – Phú Yên) mới 16 tuổi 5 tháng 20 ngày, TAND tỉnh Phú Yên tuyên phạt 09 năm tù giam về tội Hiếp dâm trẻ em [7, tr3]. Trước khi bị tạm giam, N vẫn sống với cha mẹ và đang học lớp 10 tại một vùng nông thôn nghèo huyện Tuy An.

Bị hại trong vụ án này là một bé gái 4 tuổi 11 tháng 16 ngày đã bị người anh họ con của chú ruột hiếp dâm khi em sang nhà chú chơi. Vì không có người lớn ở nhà nên N đã thực hiện hành vi đồi bại trên đối với người em họ của mình.

N khai trước tòa rằng đã nhiều lần xem các phim ảnh khiêu dâm qua điện thoại nên nảy sinh ý định hiếp dâm Q khi em đến nhà N chơi và nằm đọc truyện trên giường của mình vào ngày 01/5/2013. Ngay sau khi bị tố cáo và điều tra về hành vi xâm hại tình dục đối với Q, N đã bị buộc thôi học.

Vụ án thứ ba:

Bị cáo G (xã Hòa An, Phú Hòa – Phú Yên) 17 tuổi 9 tháng 19 ngày, TAND tỉnh Phú Yên đã tuyên phạt 17 năm tù về tội giết người [6, tr3].

Theo cáo trạng của Viện kiểm sát, G. đang là học sinh học lớp 12 tại một trường THPT huyện Phú Hòa. Khoảng 20 giờ ngày 20/5/2012, do mâu thuẫn trong việc tranh chấp đất đai giữa cha mẹ mình với người cô ruột và chú ruột, vì những người này có những lời chửi bới cha mẹ G nên G đã dùng rựa chém cô ruột và chú ruột. Biên bản giám định pháp y đã kết luận bà B (là cô ruột của G) đã bị chết do đầu lìa khỏi thân.

Trong phiên tòa hình sự sơ thẩm ngày 20/9/2012, bị cáo thi thoảng ngoái đầu lên nhìn cha mẹ. Cả bị cáo, bị hại, người có quyền và nghĩa vụ liên quan đều là những người ruột thịt trong một gia đình. Bị cáo đã thực hiện hành vi giết cô ruột của mình khi còn ở tuổi vị thành niên...

Có thể thấy rằng trong cả ba vụ án trên, các bị cáo đều là người chưa thành niên khi thực hiện hành vi phạm tội. Điều đáng nói hơn nữa là những người tham gia tố tụng trong các vụ án này đều là những người trong một gia đình.

Nghiên cứu diễn biến từ các vụ án trên cho thấy rằng tính chất của các hành vi là hết sức nguy hiểm mặc dù những người thực hiện tội phạm này đều mang tính tự phát, không có kế hoạch cụ thể, chi tiết trước khi thực hiện tội phạm. Động cơ phạm tội chủ yếu là vụ lợi hoặc hiếu kỳ, tò mò, sau khi phạm tội cũng không có ý thức che giấu tội phạm.

Về độ tuổi của các bị cáo đều nằm trong nhóm tuổi từ đủ 16 đến dưới 18. Ở độ tuổi này, pháp luật hình sự Việt Nam xác định họ phải chịu trách nhiệm hình sự về mọi

tội phạm. Các hình phạt áp dụng cho các bị cáo trên đều ở mức hình phạt tù giam có thời hạn từ trên 07 năm đến dưới 20 năm, đây là nhóm hình phạt được áp dụng đối với loại tội phạm rất nghiêm trọng và đặc biệt nghiêm trọng. Trong các hành vi đã thực hiện này, các bị cáo đều thực hiện loại tội phạm đặc biệt nghiêm trọng. Tuy nhiên, chính sách pháp luật hình sự Việt Nam vẫn có những quy định đặc biệt để áp dụng cho tội phạm chưa thành niên nên các bị cáo trên chỉ phải chịu hình phạt ở mức cao nhất là tù giam có thời hạn đến 18 năm. [3, tr 68].

3. Nguyên nhân của những tội phạm do người chưa thành niên thực hiện đối với người thân trong gia đình

Hành vi phạm tội của người chưa thành niên ở Phú Yên nói chung và trong các vụ án trên đây nói riêng đã bị tác động bởi nhiều yếu tố từ môi trường gia đình đến môi trường nhà trường và môi trường xã hội.

Ở gia đình, cha mẹ không gương mẫu, thể hiện ở lối sống không lành mạnh, có hành vi sai lệch về mặt đạo đức, có hành vi phạm pháp, gia đình tan rã vì ly hôn, thiếu dạy bảo từ cha mẹ... là yếu tố tác động mạnh mẽ dẫn đến tình trạng người chưa thành niên vi phạm pháp luật. Từ các vụ án hình sự trong giai đoạn 2011-2013 cho thấy, có đến 80% số người chưa thành niên phạm tội cho rằng các em không nhận được sự quan tâm, chăm sóc đầy đủ của cha mẹ và gia đình.

Trong trường học, sự quan tâm, phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường với phụ huynh học sinh để nắm bắt đặc điểm tâm sinh lý của từng học sinh, kịp thời có những uốn nắn cần thiết chưa được đặt ra đúng mức. Việc trang bị những kiến thức về kỹ năng sống cho học sinh còn mờ nhạt trong nội dung chương trình giáo dục, phần lớn chỉ dừng lại về mặt lý thuyết cũng là những yếu tố tác động không nhỏ khiến cho người chưa thành niên có những biểu hiện lệch chuẩn trong nhận thức và hành vi của mình.

Về môi trường xã hội, những biểu hiện mặt trái của nền kinh tế thị trường cũng tác động rất lớn dẫn đến hành vi phạm tội của người chưa thành niên. Người chưa thành niên dễ bị tác động xấu từ các loại văn hóa phẩm đồi trụy, nhất là các sách, báo, phim ảnh về bạo lực, về tình dục không lành mạnh. Cùng với sự mở cửa của nền kinh tế thị trường, quan niệm về các chuẩn mực giá trị ít nhiều cũng bị tác động. Các quan niệm về đạo đức, thẩm mỹ cổ truyền của dân tộc bị thay đổi ít nhiều trong giới trẻ và làm thay đổi quan niệm sống của một bộ phận không nhỏ thanh thiếu niên. Bên cạnh đó, các cơ sở vui chơi, giải trí lành mạnh cho các em không đầy đủ, thiếu thốn nên những lúc rảnh rỗi, người chưa thành niên vui chơi, giải trí bằng các văn hóa phẩm từ nhiều nguồn khác nhau và do đó bị ảnh hưởng của văn hóa nước ngoài rất sớm. Và chính từ những tiếp cận cách thức giải trí như vậy làm cho người chưa thành niên rất dễ dẫn đến sai lệch nhân cách, vi phạm pháp luật và thực hiện tội phạm.

Là người chưa phát triển đầy đủ về thể chất, tinh thần, tâm sinh lý và nhân cách, người chưa thành niên là những người không phải trẻ con nhưng cũng chưa phải là người lớn. Trình độ nhận thức và kinh nghiệm sống của họ còn bị hạn chế, thiếu hiểu

biết về pháp luật; thiếu điều kiện và bản lĩnh tự lập, khả năng tự kiểm chế chưa cao, dễ bị kích động, dễ bị lôi kéo vào những hoạt động phiêu lưu, mạo hiểm. Họ thường chưa làm chủ được hành vi của mình, luôn hướng tới sự ham thích mới lạ, hiếu động, bông bột, nhẹ dạ, thiếu kinh nghiệm sống, dễ va vấp. Chính vì vậy, họ không ý thức được hậu quả của những hành vi vi phạm pháp luật, phạm tội của mình. Qua khảo sát cho thấy, đa số người phạm tội chưa thành niên phạm tội ở Phú Yên có trình độ học vấn thấp, chủ yếu là tiểu học và trung học cơ sở, thậm chí có đến 10% trẻ phạm tội không biết chữ.

Trong các vụ án trên, có thể thấy rằng từ những lý do rất đơn giản, mâu thuẫn trong gia đình không đáng kể, hoặc vì những ham muốn bộc phát, nhất thời, nhưng các bị cáo có thể dùng bất cứ phương thức, thủ đoạn tàn ác nào để thực hiện đến cùng mục đích cần đạt được. Chúng đã có những hành vi vô cùng nguy hiểm, đánh mất đạo đức, vi phạm pháp luật và để lại những hậu quả rất đau lòng cả về mặt gia đình và xã hội.

Các bị cáo đều xuất thân từ gia đình ở nông thôn, điều kiện kinh tế ở mức khó khăn, cha mẹ làm nghề nông, ít quan tâm, chia sẻ tình cảm với con cái. Sự có mặt ở nhà của cha mẹ, người lớn để giám sát hành vi, cử chỉ của con trong cuộc sống thường nhật là rất hạn chế. Phần lớn các vụ việc đã xảy ra rồi thì cha mẹ mới được biết nên việc ngăn chặn, hạn chế những đáng tiếc xảy ra là rất khó thực hiện.

Từ các vụ án điểm về người chưa thành niên thực hiện tội phạm ở Phú Yên giai đoạn 2011-2013 đã gióng lên hồi chuông báo động về sự xuống cấp về đạo đức của một bộ phận lớp trẻ hiện nay. Trẻ vị thành niên đã có những xử sự thô bạo và mất nhân tính đến thế với chính những thành viên trong gia đình của mình. Thử hỏi với người thân mà chúng còn hành động như vậy thì liệu với những người ngoài xã hội, chúng sẽ hành xử như thế nào.

4. Giải pháp phòng ngừa người chưa thành niên phạm tội nhìn từ góc độ gia đình

Lứa tuổi chưa thành niên là giai đoạn thích nghi khó khăn nhất trong cuộc sống và rất nhạy cảm trước bất cứ một vấn đề, một hiện tượng, một biểu hiện khác thường của gia đình, xã hội. Do vậy, đòi hỏi từ nhiều phía gia đình, nhà trường và xã hội cần có sự phối hợp để điều chỉnh đối với hành vi của người chưa thành niên, ngăn ngừa họ có những biểu hiện của vi phạm pháp luật và tội phạm.

Về góc độ gia đình, các bậc cha mẹ và các thành viên trong gia đình cần dành sự quan tâm, gần gũi và cảm thông, chia sẻ với các thành viên non trẻ của mình. Cha mẹ cần có kỹ năng và phương pháp giáo dục tình tế đối với con em mình; cần định hướng cho việc hình thành nhân cách của các em, giúp các em phát triển một cách toàn diện bằng tất cả tấm lòng và sự tận tụy, phải quan tâm chăm sóc con như người làm vườn chăm sóc vườn cây quý.

Chủ tịch Hồ Chí Minh thường nói đạo đức là gốc của xã hội [1, tr148]. Do vậy, trong cuộc sống hàng ngày của con người, nếu người này không quan tâm đến người khác, người nọ không biết vì người kia mà sống thì con người sẽ trở nên thiếu nhân tính. Điều này càng cần thiết được thể hiện trong gia đình. Sự quan tâm của cha mẹ và

các thành viên trong gia đình với nhau là rất quan trọng, nhất là quan tâm, theo sát đối với con trẻ, kiểm soát các hoạt động hằng ngày của chúng để kịp thời uốn nắn những suy nghĩ lệch lạc từ những việc nhỏ nhất, những hành vi cụ thể nhất, không để các em bị lợi dụng, bị sa ngã.

Phát huy vai trò giáo dục của gia đình cùng với việc quản lý, kiểm soát của gia đình sẽ là nhân tố kịp thời điều chỉnh và ngăn chặn các thành viên bị lôi cuốn vào các hành vi đi ngược lại với giá trị đạo đức truyền thống, để rơi vào các tệ nạn xã hội và tội phạm. Gia đình luôn đóng vai trò là người điều chỉnh tốt nhất, kịp thời nhất, chắc chắn nhất cho những suy nghĩ và việc làm sai đường, lạc lối đối với người chưa thành niên. Và gia đình luôn bao dung, rộng lượng đón những đứa con hư biết ăn năn, hối cải quay về trong tình thương yêu của mái ấm gia đình.

Công việc này cần được tiến hành thường xuyên, liên tục, kiên trì, bền bỉ. Nó đòi hỏi phải phát huy hết các sức mạnh vốn có của nền tảng gia đình, vừa đòi hỏi các thành viên trong gia đình phải cộng đồng trách nhiệm, phải thật sự là những tấm gương sáng để con trẻ noi theo□

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đỗ Huy (2000), *Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng và phát triển nền văn hóa mới ở Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội. Tòa án nhân dân
- [2] Trần Qui Nhơn (2004), *Tư tưởng Hồ Chí Minh về bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau*, Nxb Giáo dục.
- [3] Quốc hội (2009), *Bộ luật Hình sự Việt Nam năm 1999*, Nxb Chính trị quốc gia.
- [4] Tòa án nhân dân Tỉnh Phú Yên (2013), *Báo cáo tổng kết công tác ngành Tòa án tỉnh Phú Yên năm 2012*.
- [5] Tòa án nhân dân Tỉnh Phú Yên (2014), *Báo cáo tổng kết công tác ngành Tòa án tỉnh Phú Yên năm 2013*.
- [6] Tòa án nhân dân Tỉnh Phú Yên (2013), *Bản án hình sự sơ thẩm số 25/2013/HSST*.
- [7] Tòa án nhân dân Tỉnh Phú Yên (2013), *Bản án hình sự sơ thẩm số 17/2013/HSST*.
- [8] Tòa án nhân dân Tỉnh Phú Yên (2012), *Bản án hình sự sơ thẩm số 18/2012/HSST*.
- [9] Dương Thị Kim Toan - *Vai trò của gia đình trong việc giáo dục nhân cách cho trẻ em hiện nay*, <http://www.truongchinhtritohieuhp.gov.vn/>.

Abstract

Indications of family value degradation in Phu Yen province: Causes and remedies

Family plays an important role in educating its members and forming their personalities. There has been a warning on the decline in teenagers' moral values seen from recent criminal cases in Phu Yen province, in which defendants, victims and persons with relating interests and obligations are all members of the same family. Showing mutual responsible and emotive concern, as well as sharing care and control among each other in the family is one of the best ways to prepare for teenagers to enter their life with confidence and to avoid bad behaviors and actions before things are too late.

Keywords: *family education, juvenile offenders*